

Aktivitet – 100 godina nadrealizma

Arhitektura i dizajn postavke

Studio Turbina + Sven Jonke i Ivana Jonke

Pristup radu na arhitekturi i dizajnu izložbenih postavki, studio Turbina zasniva na težnji da prostor bude shvaćen šire od fizičkog okvira ili neophodne funkcionalne strukture, te da bude posmatran i tretiran kao vid umetničkog odgovora koji nastaje u dijalogu dva podjednako važna sagovornika. Sa jedne strane, to je širi arhitektonski prostor, već postojeći, izgrađeni ambijent u kom se izlaže (u ovom slučaju, objekat Muzeja savremene umetnosti), a sa druge program projekta, koji čine kustoski koncept, kao i istorijski i umetnički narativ samih izložbenih eksponata. Ovaj hibridni pristup nastaje na uverenju da prostorna postavka po sebi već postaje eksponat koji nastaje u sintezi sa izložbenim eksponatima, a sa zadatkom da kreira prošireno značenje i dodatni, pre svega doživljajni sloj u percepciji posetilaca.

Ovaj način rada kao jednu od osnovnih komponenti podrazumeva istraživanje, a moglo bi se reći i poigravanje sa presečnim ravnima različitih funkcija prostorne postavke – utilitarne, umetničke, scenske ili dramaturške. Pri tome, kao ključna nameću se sledeća pitanja: U kom trenutku utilitarna funkcija izložbenog prostora postaje sekundarna u odnosu na umetnički izraz? Kada prostor prevazilazi svoju ulogu potpore izložbi i postaje eksponat za sebe? Kada je to opravdano, a kada ipak nije – drugim rečima, da li i kada prostor postaje isuviše dominantan?

Upravo iz stalne potrebe za otvaranjem novih pitanja i pristupa, uspostavljena je ideja i težnja za kolaborativnim pristupom procesima dizajna izložbi. Prilikom rada na projektu *Aktivitet: 100 godina nadrealizma*, ova ideja rezultirala je saradnjom sa Svenom Jonkeom i Ivanom Jonke, autorima koncepta i dizajna postavke izložbe.

Konačno, treba imati u vidu da je studio Turbina osnovan i postavljen kao dizajn i produkcijski studio i da osnovni smisao svog delovanja vidi upravo u suštinskom povezivanju svih procesa koji čine arhitekturu, dizajn, produkciju, tehničku razradu i izradu izložbenih prostornih postavki. U tom smislu, važno je naglasiti da je i u projektu *Aktivitet: 100 godina nadrealizma* zadržan i dalje razvijan pristup koji podrazumeva učešće velikog broja ljudi različitih profesija, iskustava, znanja i veština. Presudno važno uporište u takvom procesu rada je objedinjavanje složenih, raznorodnih, pa povremeno čak i protivrečnih komponenti (ljudi, pogleda, procesa i alata) – objedinjavanje kako u radnim procesima, tako i u radnom prostoru studija/radionice, što u krajnjem ishodu kreira izgrađen prostor izlaganja.

Nastavak ovog teksta predstavlja autorski tekst Ivane Jonke i Svena Jonkea o konceptu i dizajnu prostorne postavke izložbe:

Dizajn postava izložbe nadovezuje se na kustoski okvir kroz slobodnu interpretaciju koncepta “nadrealističkog zida” kako ga je artikulirao Marko Ristić. Ovaj pristup uključuje ekspanziju pregradne plohe iz čisto funkcionalne komponente izložbe u sferu autonomne prostorne instalacije ili megastrukture.

Dizajn sadrži elemente ekscesa, apsurdna i igre, pretvarajući razvedenu zidnu frontu u skulpturalnu i konceptualnu značajku koja produktivno preispituje klasične odnose između prostora i eksponata. Umjesto da funkcioniraju kao neutralna pozadina, zidovi preuzimaju aktivnu ulogu u naraciji izložbe, uvodeći neočekivane prostorne odnose i perceptivne pomake koji potiču posjetitelja na participaciju i istraživanje.

Oblikovno, ključne reference postava su Schwittersov Merzbau i Proun El Lissitzkog, što je razvidno u naglašenoj fragmentaciji prostora, dekonstrukciji pregradnih elemenata te njihovim neočekivanim odnosima. Ove reference nisu tek formalni citati, već polazišta za reinterpretaciju u suvremenom kontekstu, uz poseban naglasak na fluidnost prostora i njegovu otvorenost prema neočekivanim

prostornim situacijama. Kompozicije su u osnovi dinamične, konstruktivističke geometrijske forme, koje u pojedinim segmentima poprimaju pomalo labirintski karakter, vodeći posjetitelja kroz niz ambijenata različitih intenziteta.

S obzirom da i sama zgrada muzeja (modernistički spomenik kulture arhitektonskog duha Raspopović/Antić) posjeduje određenu razigranost i specifični tok ploha i vizura, struktura postava se dijelom nadovezuje i na taj zanimljiv arhitektonski jezik, kroz integriranje i potcrtavanje njegove unutrašnje logike raznim strategijama poput nadograđivanja, interpolacije i hipertrofije konstruktivnih elemenata te “točkastim” intervencijama u slobodnom prostoru.

U nekim slučajevima intervencija je suptilna, s elementima koji se formom i materijalitetom stapaju s postojećim arhitektonskim strukturama, stvarajući iluziju njihove izvornosti. Drugdje, oni su sasvim identitetski odvojeni, kao čista interpolacija ili samostalna struktura, bilo arhitektonikom, pozicijom ili koloristički, tako da je zona intervencije jasno čitljiva.

Ekspoziti ili interaktivni punktovi koji zahtijevaju posebno isticanje, bilo zbog svoje narativne važnosti ili zbog specifičnih zahtjeva u percepciji, dobivaju vlastite prostorne okvire. To mogu biti samostalne strukture koje ih izdvajaju iz konteksta ili omogućuju sagledavanje iz svih kuteva ili ih integriraju u širi prostorni sustav. U tom smislu oni su na tragu Tschumijevih “folies” iz Parc de la Villette u Parizu – arhitektonske intervencije koje nisu striktno utilitarne, već funkcioniraju kao prostorni akcenti i katalizatori interakcije.

Ovaj koncept živi od razigranosti i prostorne kompozicije te nije strogo oblikovno fiksiran, već ostavlja mjesta za prilagodbu i interpretaciju, kako u procesu realizacije, tako i tijekom trajanja izložbe. Njegova struktura uključuje ne samo zidove, već i niz drugih prostornih situacija – niše, tribine, rampe, tornjeve, prolaze i prodore – čime se uspostavlja kompleksniji odnos između superstrukture, ekspozita i posjetitelja.

Gustoća i intenzitet intervencija variraju ovisno o specifičnim zonama izložbe – u nekim dijelovima one su maksimalističke, gotovo scenografski naglašene, dok su u drugima svedene na diskretnije, ali ciljane geste. Takva fleksibilnost strukture omogućuje postavu da odgovori na širok spektar kontekstualnih, estetskih i funkcionalnih zahtjeva, ne gubeći pritom na dosljednosti.